

Як завадити російській пропаганді зруйнувати ЄС?

Як відомо, нещодавно банк *Barclays* закрити рахунки Міжнародного інформаційного агентства "Россія сьогодні" в Великобританії. Фінансова установа пояснила це тим, що агентство може контролюватися Дмитрієм Кісельовим, що перебуває в санкційному списку.

Останнім часом інформаційну війну Росії проти України та ЄС в Європі сприймають дедалі серйозніше. Одним зі свідчень стало створення відділу стратегічної комунікації у рамках відомства верховного представника ЄС із закордонних справ і політики безпеки, який має розробити та втілити комплекс заходів із протидії інформаційній війні проти Заходу.

Нещодавно Центр Громадянських Свобод і Євромайдан *SOS* спільно з чеською неурядовою організацією Людина в біді (*People in Need*), українською ініціативою *StopFake.org* за підтримки євро парламентарів із ЕРП провели в Європарламенті захід, присвячений протидії російській пропаганді. Головним завданням було не просто це раз поговорити про проблему, а запропонувати шляхи її вирішення. Тому на заході були представлені рекомендації, розроблені грузинським медійним експертом, постійним автором «Радіо Свобода» Олегом Панфіловим та українським експертом Михайлом Хильком.

Публікуємо переклад цих рекомендацій українською мовою. До речі, вони викликали доволі нервову реакцію серед європейських прихильників Путіна.

Під час заходу в Європарламенті ми поширювали серед гостей також брошуру (її англійська версія – в додатку), в якій проаналізовано, який шлях пройшла російська пропагандистська машина від елементу Чеченських воєн до, по суті, «зброї масового ураження» в Криму та на Донбасі, а також яким саме чином вона провокує масові порушення прав людини. У цій брошурі подані матеріали учасників заходу - голови правління Центру Громадянських Свобод Олександри Матвійчук, грузинського журналіста, медійного експерта Олега Панфілова, російського журналіста Аркадія Бабченка, головного редактора сайту *StopFake.org* Тетяни Матичак.

I. МОНІТОРИНГ ТА РЕГУЛЯЦІЯ

1. Створення та підтримка моніторингових груп для збору та аналізу інформації щодо рівня пропаганди, різноманітні форми обмеження діяльності журналістів, маніпуляції інформацією в медіа як у країнах-членах ЄС, так і в країнах Східного партнерства. Ці дослідження мають брати до уваги опитування, вимірювання громадської думки та інші інструменти для визначення впливу пропаганди, що продукується не лише медіа, а й різними лобістськими групами, що позиціонують себе як «незалежні експерти».

2. Створення команди юристів для розробки механізму обмеження здатності російських пропагандистських медіа діяти на території ЄС та країн Східного партнерства. Зокрема, має застосовуватися принцип відповідності. Якщо Кремль (або інші треті сторони) маніпулюють європейським принципом свободи слова, трансформуючи її в «свободу пропаганди» та обмежуючи можливості для європейських та американських медіа працювати в Росії, це навряд чи можна назвати рівноцінним підходом. Уряди, які обмежують свободу слова вдома, не повинні отримувати можливості практикувати «свободу пропаганди» закордоном. Натомість, ЄС варто надати доступ до своїх ринків для незалежних медіа з цих країн.

3. Розробка більш чіткого регулювання лобістських активностей. Є очевидна потреба зупинити процес введення в оману європейських громадян, яким засновані Кремлем лобістські структури представляють як «незалежні мозкові центри». Лобісти мають бути названі лобістами, а оплачені тексти не повинні називатися «експертним аналізом».

4. Розвиток нульової толерантності щодо корупції в європейських медіа. Час від часу поважні європейські та американські медіа публікують статті, які є не набагато кращими за кремлівську пропаганду. Тут ідеться зовсім не про альтернативну точку зору, а про очевидну пропаганду, яка може бути створена експертом, який, скажімо, працює на певну компанію, що перебуває у власності Росії. Рівень корупції в Кремлі не залишає ЄС іншого вибору, окрім як створити більш жорсткі правила на медіа-ринку. Варто взяти до уваги також ідею створення спеціальних панелей із визнаних експертів, які б реагували на порушення медійного законодавства та професійних стандартів. Це може бути доволі складно – довести, що ті чи інші автори нелегально отримують винагороди за свої публікації, але це цілком можливо – довести, що та чи інша стаття має пропагандистський характер. Ще в середині ХХ сторіччя відомий американський дослідник Лассуелл успішно викривав нацистську пропаганду в американських газетах.

II. НОВІ МЕДІА ТА НОВІ МОЖЛИВОСТІ

5. Створення російськомовного медіа, яке б надавало альтернативну (щодо контрольованих Кремлем медіа) інформацію про Росію, та яке мовило б на російськомовну аудиторію по всьому світові, зі спеціальним фокусом на пострадянські країни. Це медіа має залучити журналістів, які мають досвід роботи саме в пострадянських країнах, а мовлення може здійснюватися паралельно через кабельні мережі, супутник та інтернет. Для кращого розуміння демократичного процесу на пострадянському просторі варто виробляти освітні програми, транслювати документальні фільми, присвячені перехідному періоду в Центральній та Східній Європі після розпаду СРСР. Варто також провести конкурс на найцікавіші та найоригінальніші ідеї для такого медіа. Традиційні підходи є недостатніми.

При цьому, важливо зрозуміти, якими є ключі до успіху російської пропаганди та чому люди схильні їй вірити. Інакше значна кількість часу, грошей та зусиль може бути витрачена даремно, адже думка про те, що проблема полягає виключно в бракові доступу до альтернативних ресурсів інформації є помилковою. Ви можете зустріти людей, які десятками років живуть у ЄС, але при цьому вірять російській пропаганді. Тож, проблема не стільки у відсутності альтернативних джерел інформації, скільки в бракові комплексного підходу. Це не означає, що російськомовну альтернативу створювати не потрібно, але ця альтернатива має бути заснована на розумному, системному та ефективному підході, що вимагає розробки методології, уважного вивчення теорії масової комунікації, психології, залученням наукового потенціалу США, ЄС та сусідніх країн, а також Росії.

6. Створення у країнах Європейської політики сусідства додаткових корпунктів провідних видань. Це те, на що справді вартує витрачання коштів. Неможливо зрозуміти, що ж насправді відбувається в Україні, Білорусі або Вірменії, якщо новини про ці країни готуються в московських редакціях. Те саме стосується локальних офісів американських та європейських «мозкових центрів». Навіть найбільш безсторонні російські експерти не можуть бездоганно орієнтуватися в українській або білоруській ситуації, відчувати локальні настрої і, так чи інакше, дивляться на ці країни з точки зору російських інтересів.

7. Забезпечити підтримкою проекти з верифікації інформації та викриття фейків і пропаганди в медіа. ЄС міг би створити єдиний координаційний центр для поєднання зусиль локальних ініціатив типу StopFake.org, їх підтримки та створення інших подібних локальних проектів.

8. Виховання медіаграмотності та нового покоління журналістів - це найдовший, але водночас найнадійніший шлях. В інформаційну добу медіаграмотність має бути включена до переліку обов'язкових шкільних предметів. Незалежно від наявності чи відсутності інформаційної агресії, кожен має отримати можливість здобути знання щодо того, як себе захистити від маніпуляцій у медіа, як відрізнити новини від пропаганди та як оцінювати інформацію критично.

Журналістика у пострадянських країнах також має стати предметом для дискусії та реформування. Програми обміну та освіта, заснована на цінностях свободи слова та якості, досі важливі для журналістів пострадянських країн, а особливо для російської незалежної преси. Зміна медіаклімату, а також поява нового покоління журналістів, що працюють згідно зі стандартами сучасної журналістики - це необхідна передумова для подолання наслідків, а також попередження інформаційної війни.